

Sprawozdanie z konferencji naukowej „Perspektywy rozwoju badań lingwistycznych” (Katowice, 27–28 czerwca 2019)

A Report from the Academic Conference „Perspektywy rozwoju badań lingwistycznych”
(Katowice, 27–28 June 2019)

W dniach 27–28 czerwca 2019 roku Instytut Języka Polskiego im. Ireny Bajerowej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach zorganizował konferencję naukową „Perspektywy rozwoju badań lingwistycznych”, w której udział wzięli pracownicy naukowci IJP. Celem spotkania było zaprezentowanie planów badawczych śląskich językoznawców oraz dyskusja nad możliwościami i obszarami współczesnych badań lingwistycznych. Zgłoszono wystąpienia zarówno indywidualne, jak i zespołów badawczych.

Pierwsze prezentacje dotyczyły językoznawstwa historycznego. Zespół badawczy, w którego skład wchodzi Barbara Mitrenga, Kinga Wąsińska, Katarzyna Sujkowska-Sobisz, Joanna Przyklenk, Karolina Lisczyk i Beata Duda, reprezentowała kierująca nim Magdalena Pastuch. W referacie pt. *Od nieoficjalności do potoczności. Pragmalingwistyka historyczna w badaniach korpusowych* lingwistka podkreśliła znaczenie tego typu badań oraz wykorzystania narzędzi cyfrowych we współczesnym językoznawstwie, zwróciła też uwagę na korzyści z łączenia badań synchronicznych i diachronicznych.

Magdalena Pastuch, Barbara Mitrenga i Kinga Wąsińska tworzą również osobny zespół zajmujący się pragmalingwistyką w badaniach diachronicznych i stawiający sobie za cel opisanie między innymi wybranych markerów potoczności oraz przeobrażeń ekspresywnizmów, analizując tworzony korpus tekstów polskich dramatów z lat 1772–1939. Autorki projektu przedstawiły inspiracje materiałowe oraz metodologiczne badania tekstów dawnych w ujęciu pragmalingwistycznym, wymieniły też przykładowe zadania analityczne, jak badanie aktów mowy czy elementów struktury tekstu.

Kolejny projekt badawczy, tym razem indywidualny, zreferował Artur Rejter. Uczony kontynuuje i rozwija analizę polskiego dyskursu naukowego wieków dawnych, skupiając się na czasie jego kształtowania się, czyli wiekach od XVI do XVIII. W badaniach uwzględnia dość dobrze już opracowane kwestie leksyki i terminologii, zajmuje go również problematyka wartościowania w tekstach naukowych XVI wieku. W wystąpieniu podkreślił wymiar genologiczny dyskursu naukowego oraz rolę czynników strukturalnotekstowych w jego kształtowaniu, co stanowi pole kolejnych badań.

Aleksandra Janowska podejmuje badania naukowe nad składnią historyczną, zajmując się między innymi translokacją elementów pomiędzy kategoriami gramatycznymi, wpływem zjawisk słowotwórczych na leksykalne i odwrotnie. Drugim polem zainteresowań

naukowych językoznawczyń są zmiany semantyczne i składniowe czasowników mentalnych w polszczyźnie.

Kolejna prezentacja dotyczyła badań Aleksandry Niewiary z zakresu lingwistyki kulturowej i aksjologii lingwistycznej oraz memetycznej ewolucji kulturowej. Badaczka kontynuuje prace nad zbiorowymi wyobrażeniami o narodach będących konceptualizacjami kulturowymi, kategoriami pamięci zbiorowej, istotnymi w procesie wyłaniania się aktualnych dla danego czasu tożsamości wspólnotowych.

Katarzyna Wyrwas zaprezentowała główne założenia rozpoczętych badań nad słownictwem budowanym w polszczyźnie oraz pierwsze wnioski z analiz materiału staropolskiego i średniopolskiego, w którym uwidaczniają się zarówno leksyka rodzima, odziedziczona z prasłowiańskiego, a następnie rozwijana dzięki derywacji słowotwórczej, jak i zapożyczenia z kolejnych języków, z którymi polszczyzna wchodziła w kontakty.

Kolejny blok tematyczny skupiał się wokół mediów. Iwona Loewe wskazała obszary wspólne lingwistyki mediów, prasoznawstwa i genologii mediolingwistyki. Przedstawiła ideę planowanej publikacji – słownika terminów i pojęć mediolingwistycznych. W projekcie udział zadeklarowało kilkoro specjalistów z Polski (Uniwersytet Śląski w Katowicach, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Uniwersytet Rzeszowski, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie), a także badacze z Niemiec, Rosji i Słowacji.

Następnie odtworzono film z wypowiedzią nieobecnej na konferencji Eweliny Tyc. Prelegentka streściła główne wątki swoich badań nad telewizją regionalną w kontekście globalizacji. Lingwistka przekonywała, że zauważalny jest zwrot ku lokalności, a telewizja regionalna w odróżnieniu od ogólnopolskiej ma większe możliwości ocalania od zapomnienia dawnych i współczesnych regionalnych wytworów kultury duchowej i materialnej. W dalszych badaniach językoznawczyń zamierza uwzględnić między innymi podejmowane tematy, prezentowane miejsca, wydarzenia, bohaterów oraz medialny obraz świata.

Zagadnieniami logopedycznymi zainteresowała zebranych Danuta Pluta-Wojciechowska obecnie zajmująca się naukowo trudnościami w uczeniu się polskich głosek przez cudzoziemców poznających polski jako język drugi. W wystąpieniu zapoznała obecnych z problematyką swych badań prowadzonych w Lipsku na 32-osobowej grupie studentów, w tym szczególnie badań nad *interspeech*, czyli pozycją spoczynkową języka. Lingwistka przedstawiła także postulaty zmian w kształceniu logopedów i standardy współpracy z ortodontami.

Kolejną referentką była Kamila Kuros-Kowalska, która omówiła prowadzone przez siebie badania nad wpływem emigracji i dwujęzyczności na kompetencje językowe młodzieży – uczniów szkół polonijnych w Wielkiej Brytanii w wieku od 11 do 18 lat. Lingwistkę interesowała odpowiedź na pytanie: Czy fakt przebywania w środowisku wielokulturowym zrywa więź z żywym językiem polskim? Narzędzie badawcze stanowił test rozumienia najpopularniejszych słów młodzieżowych z ostatnich lat.

Karolina Lisczyk, prezentując referat pt. *Akceptacja, szacunek, tolerancja w ujęciu semantycznym*, zarysowała plan badań o charakterze interdyscyplinarnym, obejmujących przegląd interesujących ją pojęć w ujęciu socjologicznym, psychologicznym, filozoficznym, religijnym. Ważnymi elementami procedury badawczej są także rekonesans słownikowy oraz analiza współczesnych wypowiedzi potocznych (polskich i obcych).

Wystąpienie Mirosławy Siuciak było skupione na dwóch wątkach wynikających z tradycji badań prowadzonych w Instytucie. Pierwszy temat stanowiły stosunki językowe na

Górnym Śląsku w aspekcie historycznym i współczesnym, w tym między innymi badania nad tożsamością i świadomością językową Górnoślązaków w XIX i na początku XX wieku. Drugi nurt badań, który zaproponowała lingwistka, dotyczył opracowania polszczyzny XX wieku w perspektywie diachronicznej, jako zamkniętego już okresu historycznego, lecz jednocześnie takiego, co do którego dysponujemy nadal kompetencją językową oraz bogatym materiałem przykładowym w postaci tekstów drukowanych, nagrań, korpusów cyfrowych itd.

Kolejną prelegentką była Jolanta Tambor, która opowiedziała o prowadzonych przez siebie badaniach systemowych odmian regionalnych i języków mniejszościowych. Językoznawczyni zwróciła uwagę na duże zainteresowanie regionalnością i naszym regionem w nauce światowej. Przypomniała przy tym między innymi projekt badawczy na temat niemiecko-polskich ogólnojęzykowych podobieństw leksykalnych we współczesnym śląskim etnolekcie mówionym. Badanie, które ma na celu ustalenie stopnia udziału germanizmów w obecnie używanej śląszczyźnie, jest prowadzone w ramach grantu i na mocy umowy międzyuniwersyteckiej przez zespół naukowców z Uniwersytetu im. Carla von Ossietzkiego w Oldenburgu i Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.

Agnieszka Piela zaprezentowała kontynuowane przez siebie badania historycznojęzykowe związane z dawną warstwą frazeologiczną, otwierające szerokie perspektywy badawcze i pozwalające sięgać do różnych dyscyplin językoznawczych, na przykład etymologii, semantyki czy słowotwórstwa. Badaczka publikuje szkice na temat wybranych pól leksykalno-frazeologicznych, poszukuje źródeł polskich frazeologizmów oraz objaśnia ich etymologię, przygląda się także wygasłym w polszczyźnie połączeniom frazeologicznym.

Następny referat wygłosili Danuta Pluta-Wojciechowska i Barbara Sambor. Poruszyły w nim problem badawczy, jakim jest patofonetyka, której przedmiotem są indywidualne, nienormatywne realizacje fonemów wynikające z zaburzeń anatomicznych i czynnościowych. Właściwa diagnoza logopedyczna powinna być w takich wypadkach przeprowadzana na podstawie precyzyjnego opisu w odniesieniu do systemu fonologicznego. Logopedki poinformowały zebranych o powstającej publikacji *Vademecum wywoływania głosek* – praktycznej pomocy dla logopedów.

Nieobecna na konferencji Katarzyna Węsierska przygotowany film rozpoczęła od przedstawienia ustaleń badaczy na temat genezy jąkania się, a następnie omówiła planowane badania nad porównaniem sprawności językowej i zdolności narracyjnych dwóch grup dzieci w wieku przedszkolnym (4–7 lat) – mówiących płynnie i jąkających się. Badania, pierwsze tego typu na gruncie polskim, śląska logopedka prowadzi wraz z Martą Węsierską z Uniwersytetu w Sheffield (Wielka Brytania) z użyciem wystandaryzowanych narzędzi diagnostycznych, jak *Test rozwoju językowego*, *Test do badania narracji prostej* i in.

Pierwszy dzień konferencji zwieńczyła uroczystość, podczas której pożegnano odchodzące na emeryturę wybitne językoznawczynie – Ewę Jędrzejko i Joannę Sobczykową. Laudacje wygłosili Krystyna Kleszczowa i Ewa Biłas-Pleszak, przypominając sylwetki obu badaczek polszczyzny oraz ich bogaty dorobek naukowy.

Drugi dzień obrad otworzyło wystąpienie Aldony Skudrzyk pt. *Ramy interpretacyjne polskiego publicznego dyskursu medialnego*. Lingwistka poruszyła w nim kwestie problematyki lokalnej w zestawieniu z globalnością, zagadnienia świadomości językowo-kulturowej społeczności lokalnych czy wpływu nowych mediów na zmiany sposobu myślenia młode-

go pokolenia. Omówione zostały także założenia grantu na temat ram interpretacyjnych w dyskursie elektronicznym, który służy między innymi badaniu zjawiska globalnego zacierania się różnic w konceptualizacji świata, pokazując przy tym różnice lokalne.

Bernadetta Ciesek, Beata Duda, Ewa Ficek, Joanna Przyklenk i Katarzyna Sujkowska-Sobisz zaprezentowały się jako grupa badawcza zajmująca się fenomenem nowej narracji historycznej z perspektywy lingwistycznych badań nad dyskursem. Referująca plany badawcze grupy Beata Duda przybliżyła zebranych historię archiwistyki społecznej w Polsce, podkreślając, że rolą *oral history* jest badanie ideologicznej matrycy świadomości kulturowej społeczeństwa poprzez rozwijanie idei historii, ponieważ zadaniem archiwistyki społecznej jest budowanie pamięci zbiorowej.

W imieniu kolejnego zespołu z założeniami projektu badawczego pn. „Język / styl / dyskurs artystyczny – historia i współczesność” zapoznał odbiorców Artur Rejter. Badania są kontynuacją tradycji prowadzonych w IJP od kilkadziesiątu lat prac nad językiem artystycznym. Plany naukowe na najbliższe lata obejmują dramat współczesny wraz z jego problematyką społeczną i kulturową, polimodalnością oraz zagadnieniami adaptacji, a także kwestie onomastycznoliterackie. W skład zespołu wchodzi Artur Rejter, Beata Kiszka-Pytel, Joanna Przyklenk i Wioletta Wilczek.

Następnie odtworzono nagranie Aleksandry Kalisz, prezentującej projekt pn. „Dyskurs prywatny i jego gatunki mowy w obliczu social mediów. Analiza przestrzeni prywatnej w ujęciu genologicznym”. W planowanych badaniach językoznawczyni zamierza ustalić parametry dyskursu prywatnego oraz wyodrębnić gatunki mowy typowe dla tego zdarzenia komunikacyjnego w tzw. pokoleniu Z, co pozwoli na ustalenie świadomości genologicznej wspólnoty komunikacyjnej, dla której w powszechnej opinii najważniejsze jest budowanie relacji społecznych w Sieci.

Materiał wideo dostarczony przez Adama Warzechę pt. *O czym mówi miasto? Przyczynek do badań lingwistyki miasta* wprowadził obecnych w planowane badania, które pozwolą ustalić, co decyduje o jakości życia w miastach oraz jak przebiega komunikowanie w przestrzeni miejskiej. Pomoc ma w tym analiza komunikatów werbalnych o charakterze wizualnym, jak słowa, nazwy, polecenia, hasła na rozmaitych nośnikach (neony, murale, szyldy, znaki, plakaty itp.). Korpus tekstów powstanie dzięki badaniu terenowemu, będą też przeprowadzone badania społeczne na temat postrzegania miasta. Projekt poza walorami poznawczymi może znaleźć zastosowanie praktyczne, umożliwiając opracowanie instrumentów do wykorzystania w zarządzaniu wizerunkiem obszarów miejskich.

Następnie Tomasz Nowak przedstawił zgromadzonym zarys przedsięwzięcia związanego z lingwistyką doświadczalną. Na wstępie badacz zastanawiał się nad pytaniem o to, która lingwistyka jest prawdziwa, na co odpowiedzią może być sąd, iż prawdziwą lingwistykę stanowi ta adekwatna deskrypcyjnie. Wyjaśnił różnice w podejściu filologicznym i kognitywistycznym, zaprezentował ponadto różne modele metodologiczne aplikowane w analizie materiału językowego. Językoznawcę interesują obecnie zwłaszcza eksperymenty neuro-lingwistyczne związane z badaniem aktywności neuronów w różnych obszarach mózgu.

Kolejne wystąpienie – Jacka Warchali i Adama Warzechy – dotyczyło publikacji na temat dyskursów perswazyjnych. Jedną z nich jest opracowanie na temat perswazyjności miasta na przykładzie Bielska-Białej. Projekt ten ma na celu ukazanie, w jaki sposób miasto organizuje życie mieszkańców, jak dba o swoją historię. Drugi projekt skupia się wokół

historii śląskiej socjolingwistyki. Naukowcy zamierzają również opublikować monografię wieloautorską dla studentów komunikacji promocyjnej i kryzysowej na temat komunikacji perswazyjnej, PR, promocji, wizerunku i społecznych uwarunkowań języka.

Karolina Tomala zaprezentowała główne wątki prowadzonych przez siebie badań nad nazwami żeńskimi w polszczyźnie. Badaczka proponuje historyczne spojrzenie na nazewnictwo kobiet, ujmując *feminativa* jako problem natury nie tylko językowej, lecz także społecznej, i próbując ustalić między innymi przyczynę nacechowania większości współczesnych leksemów tego typu.

Emilia Bańczyk w zaprezentowanym nagraniu zreferowała pomysł na badania, jakimi planuje objąć matki w internetowych grupach dyskusyjnych, opisując sposoby komunikacji tej grupy. Językoznawczyni wysunęła propozycję, by nazywać język matek w Internecie *matkolektem*, choć zastrzegła, że o zasadności stosowania takiej nazwy powinny zdecydować przeprowadzone obserwacje i analizy.

W ostatnim wystąpieniu Ewa Ficek przypomniała obszary współczesnego dyskursu terapeutycznego już przez siebie zbadane, w tym między innymi prozatorskie obrazy terapii, narracje autobiograficzne czy kwestie dominacji kultury terapii w widowiskach medialnych. Lingwistka uznała za konieczne w tak zaprojektowanych badaniach otwarcie się na ustalenia innych dyscyplin naukowych, jak socjologia, psychologia, antropologia kulturowa, filozofia czy poradownictwo, lecz zadeklarowała prowadzenie oglądu naukowego wyłącznie z perspektywy językoznawczej, a ściślej: dyskursologicznej.

Dwudniowe spotkanie naukowe zamknęła dyskusja nad stanem i problematyką badań w Instytucie Języka Polskiego im. Ireny Bajerowej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. W podsumowaniu konferencji dyrektor IJP Mirosława Siuciak wyraziła uznanie dla wielotorowości zainteresowań pracowników Instytutu oraz bogactwa podejść metodologicznych, podkreślając, że podejmowane badania indywidualne i grupowe oraz publikowane prace naukowe przekładają się na rozpoznawalność i doskonałą opinię śląskiego środowiska polonistycznego zarówno w kraju, jak i za granicą.

